

Makedonya’da İsim Sorunu: Yunan ve Makedon Milliyetçiliklerinin Kıskaçında Kimlik İnşası

EMRAH KONURALP^a SÜNDÜS ADAŞ^b

Geliş Tarihi: 15.09.2019 | Kabul Tarihi: 31.01.2019

Öz: Dilsel ve inançsal farklılıklara dayalı etnik çeşitliliğe sahip Makedonya, her dönem stratejik önemini korumuştur. Büyük ölçüde Vardar Makedonyası üzerinde kurulu olan Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti’nden ayrılarak bağımsızlığını ilan ettiği 1991’den itibaren komşusu Yunanistan ile ülkenin ismi konusunda anlaşmazlık yaşamıştır. Farklı milliyetçi anlayışlarla alevlendirilen bu soru, Balkanlar’daki huzursuzluğun son bulmasını isteyen Batılı devletlerin arabuluculuğuyla 17 Haziran 2018 tarihinde çözüme kavuşturulmuştur. Makedonya isim sorununu ülkesel milliyetçilik ve etnik milliyetçilik üzerine kurulu milliyetçilik tipolojisine atıfla değerlendiren bu çalışma, bu sorununun tarihsel arka planını, müzakere sürecini analiz etmiştir. Milliyetçiliğin birleştirici bir güç mü yoksa ayrıştırıcı bir etki mi yarattığı incelenmiştir. Bu makalede Makedonya’da toplam nüfusun yüzde 64’ünü oluşturan Slav-Hristiyan Makedon çoğunluğun etnik tikelliğine dayalı bir ulusal kimlik tercihi yerine bölgesel-coğrafi bir kimliğe karşılık gelen ve tüm etnik farklılaşmaların üstünde bir ulusal kimlik ve anayasal yurttaşlık zemini yaratılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Makedonya, Balkanlar, Yunanistan, milliyetçilik, kimlik, Makedonya sorunu.

^a İğdır Üniversitesi, İİBF, Yerel Yönetimler Bölümü
emrah.konuralp@igdir.edu.tr

^b İstanbul Yeni Yüzyıl Üniversitesi, SBE, Uluslararası İlişkiler Programı

The Name Issue of Macedonia: Identity Formation under the Grip of Greek and Macedonian Nationalisms

Abstract: Macedonia, with its ethnic diversity based on linguistic and religious differences, has always maintained its strategic importance. Since the declaration of independence in 1991 when it left the Socialist Federal Republic of Yugoslavia, the Republic of Macedonia, which is largely based on Vardar Macedonia, had a dispute with its neighbor Greece on the name of the country. This question, which was exacerbated by different nationalist approaches, was resolved on 17 June 2018 by the mediation of Western states that wanted to end the unrest in the Balkans. This study evaluated the Macedonian name question with reference to the typology of nationalism based on territorial and ethnic nationalisms and analyzed the historical background of this question and the negotiation process. In this respect, whether nationalism has a unifying force or a dissociative effect was examined. In this article, it was concluded that national identity and constitutional citizenship, which corresponds to a regional-geographical identity rather than a national identity preference based on the ethnic identity of the Slav-Christian Macedonian majority, which constitutes only 64 percent of the total population in Macedonia, is a prerequisite.

Keywords: Macedonia, Balkans, Greece, nationalism, identity, Macedonian question.

Giriş

Balkanların Makedonya bölgesi, tarih boyunca stratejik önemini korumuştur. Vardar, Ege ve Pirin Makedonyası olmak üzere üç bölümden oluşan bölge, günümüzde beş farklı ülkenin sınırları içindedir. Vardar Makedonyası, büyük ölçüde Makedonya Cumhuriyeti'nin, Ege Makedonyası Yunanistan'ın ve Pirin Makedonyası Bulgaristan'ın egemenliği altındadır. Arnavutluk ve Sırbistan'ın ise bölgede diğerlerine nazaran küçük bir payı bulunur. Makedonya bölgesi yaklaşık 67 bin kilometrelik bir alandır ve Balkan Yarımadasının yüzde 15'ini oluşturur.¹

Harita 1: Tarihte ve Günümüzde Makedonya ²

¹ Andrew Rossos, *Macedonia and the Macedonians* (Hoover Institution Press Publication, 2008), s. 21, <https://tr.scribd.com/read/165247499/Macedonia-and-the-Macedonians-A-History>.

² Tarih Bilimi, "Makedonya Sorunu", *Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi*, 2018, Erişim Tarihi: 03.07.2019, <https://www.tarihbilimi.gen.tr/makale/makedonya-sorunu/>.

Vardar Makedonyası'nda bulunan Makedonya Cumhuriyeti, Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nden ayrılarak 1991 yılında bağımsızlığını ilan etmiş ve ardından Makedonya bölgesinde bulunan diğer ülkelerle sorun yaşamaya başlamıştır. Bulgaristan, Makedoncanın aslında Bulgarca olduğunu ileri sürerek Makedon ulusunu tanımazken, Sırbistan; Makedon ulusal varlığını tanımamasına karşın Makedonya Cumhuriyeti'ni tanımamıştır. Arnavutluk ise hem Makedonya'yı hem Makedon ulusunu tanıdığı halde, Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan soydaşlarının çokluğu nedeniyle Makedonya ile tam anlamıyla uzlaşma içine girmemiştir. Ülke, en önemli sorunu Yunanistan'la yaşamıştır.

Yunanistan topraklarında Makedonya adında bir bölge bulunmasını gerekçe göstererek ülkeyi bu isimle tanımamıştır. Yunanistan'ın girişimleriyle Makedonya Cumhuriyeti, uluslararası platformlarda İngilizcedeki *Former Yugoslav Republic of Macedonia*'nın (Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti) kısaltması biçiminde FYROM olarak tanınmıştı. Yunanistan'ın bu kararındaki en önemli argümanı, Makedonya'nın ileride kendisinden toprak talebinde bulunabileceği endişesidir. Ancak tek neden bu değildir. Milliyetçi görüşler isim sorununun temelini oluşturmaktadır. Her iki ülkede de milliyetçilik, siyasal elit tarafından sıklıkla başvurulan bir rezervuardır ve iç ve dış siyasetin temel yapı taşıdır. Öyle ki, Makedon tarihsel mitinin paylaşılabilmesi ve iki ülkenin de bu mite tek başına sahip çıkma çabası durumu çıkmaza sokmuştur. Bunun dışında uluslararası ve ulus-üstü örgütlerin konuyu tam anlamıyla ele almayarak iki ülkeye farklı yaklaşımları sorunun çözüm sürecini uzatmıştır. Yıllarca süren bu çekişme sonucunda Yunanistan uyguladığı baskı ve lobi faaliyetlerinin katkısıyla 13 Şubat 2019 tarihinde Makedonya Cumhuriyeti'nin resmi adının 'Kuzey Makedonya Cumhuriyeti' olarak değiştirilmesini sağlamıştır. Makedonya Cumhuriyeti de isim değişikliğine giderek uluslararası örgütlerde Yunanistan'ın vetosundan kurtulmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği'ne (AB) ve NATO'ya (*North Atlantic Treaty Or-*

ganization) katılmayı hedefleyen ülke, Yunanistan ile uzlaşmayı seçmiştir.

Etnisite açısından Makedonya türdeş bir nüfus yapısına sahip olmaktan uzaktır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, Makedonya Cumhuriyeti'nin resmi kaynaklarına göre Slav Makedonlar toplam nüfusun ancak yüzde 64'ünü oluştururken Müslüman Arnavutlar yüzde 25'le en büyük azınlık gruptur. Arnavutları yüzde dörtle bir diğer Müslüman grup olan Türkler takip etmektedir. 2018 yılındaki yeni evliliklerde eşlerin etnik kökenleri Devlet İstatistik Ofisi verilerine bakılarak incelendiğinde etnik gruplar arasındaki geçirgenliğin yok denecek kadar az olduğu görülmektedir.³ Diğer bir anlatımla, Slavlar Slavlarla, Arnavutlar Arnavutlarla, Türkler Türklerle evlenmektedirler.

Tablo 1: Makedonya'da Etnik Aidiyete Göre Nüfus Dağılımı (2002 Nüfus Sayımı)

Toplam	Make-don	Arnavut	Türk	Roman	Ulah	Sırp	Boş-nak	Diğer
2.022.547	1.297.981	509.083	77.959	53.879	9.695	35.939	17.018	20.993
%100	%64,18	%25,17	%3,85	%2,66	%0,48	%1,78	%0,84	%1,04

Kaynak: Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi⁴

İsim değişikliği sürecinin milliyetçilik bağlamında ele alındığı bu makalede Makedonya ve Yunanistan arasındaki anlaşmazlığın tarihsel ve etnik unsurları değerlendirilecektir. İsim değişikliğine ilişkin yapılan referandum ve iki ülke halkının bu duruma karşı tepkisi incelenerek bu konunun hem uluslararası politikaya hem de Yunanistan ve Makedonya'nın iç politikalarına etkileri analiz edilecektir.

³ Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi, *Statistical Review: Population and Social Statistics* (Skopje: Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2019), s. 34, Erişim Tarihi: 05.07.2019, www.stat.gov.mk.

⁴ Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi, "Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia, 2002" (Üsküp, 2005), s. 34.

1. Kuramsal Çerçeve: Ülkesel Milliyetçiliğe Karşı Etnik Milliyetçilik

Her milliyetçilik kendi özgün bağlamında, kendine özgü koşullarda ve etkileşime girdiği etnik çekirdeğin özelliklerine bağlı olarak farklı formlarda ve o milliyetçiliği harekete geçiren siyasal elitin tercihlerinden de bağımsız olmaksızın gelişmiştir. Milliyetçilik üzerine çalışan sosyal bilimcilerin çalışmaları incelendiğinde araştırmacıların genellikle kendilerine özgü milliyetçilik tipolojileri geliştirmiş olduğu dikkat çeker. Örneğin, bu makalede benimsenen kuramsal çerçeveyi oluşturan etno-sembolcü yaklaşımın öncülerinden olan Anthony D. Smith de başvurduğu tipolojide milliyetçiliği genel hatlarıyla ikiye ayırır: Ülkesel (*territorial*) milliyetçilik ve etnik milliyetçilik. Her iki kategori de kendi içinde bağımsızlık öncesi ve bağımsızlık sonrası hareketler şeklinde iki alt kategoriye ayrılır.⁵

Bağımsızlık öncesi ülkesel milliyetçi hareketler, sömürgecilik karşıtı olup bu hareketlerin ulus anlayışları yurttaşlığa dayalı iken bağımsızlık sonrası ülkesel milliyetçi hareketler bütünlleştirici bir anlayışla yurttaşların etnik farklarını yine yurttaşlığa dayalı ulus anlayışıyla yeni siyasal topluluk üzerinden birleştirmeye çabalar.⁶ Ayrılcıkçı ve diaspora milliyetçilikler olan bağımsızlık öncesi etnik milliyetçi hareketler, etnik ve şecereci ulus anlayışını benimser.⁷ Burada temel güdü, verili siyasal birimden ayrılarak yeni bir etno-ulus kurmaktır. Bağımsızlık sonrası etnik milliyetçi hareketler de etnik ve şecereci ulus anlayışına sahip olup yayılmacıdır ve benzer etno-ulus devletlerin birliği veya dışarıda kalan 'akrabaların' topraklarıyla birlikte ilhakı yoluyla genişlemeyi amaçlar.⁸

Mintz'in deyimiyle, insanlar kültürel gerçeklikler yaratma ve bu yaratılmış gerçekliğe bağlı olarak hareket etme yetisine

⁵ Anthony D. Smith, *Milli Kimlik*, 1. baskı (İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1994), ss. 133-34.

⁶ Smith, ss. 133-34.

⁷ Smith, s. 133.

⁸ Smith, s. 134.

sahiptir.⁹ Bu yönüyle kültürün maddeselden ziyade sembolik yönü karşımıza çıkar. Smith de milliyetçiliğin salt Fransız Devrimi ve diğer siyasal olaylar sonucu ortaya çıkmadığını savunarak kültüre, mitlere ve sembollere vurgu yapar.¹⁰ Çünkü “modernitenin koşulları ulusların, ulusal devletlerin ve milliyetçiliğin yeryüzünün her tarafında tekrarlanmasını açıkça destekler. Bu, bizi birçok ulusun, önceden beri var olan -hatta bunların çok ötesine geçtikleri zamanlarda bile- etnik bağlar ve duygular temelinde kuruldukları ve milliyetçiliklerinin harekete geçirmeyi istedikleri ‘halk’ın çoğunluğunca yankılanan bu etnik sembolleri, hatıraları, mitleri, ve gelenekleri ister istemez kullandıkları üzerine kurulu etno-sembolikçi savı kabul etmeye yönlendirir.”¹¹

Smith’in “modernitenin koşulları” dediği şey aslında kapitalist dünya ekonominden bağımsız değildir. Dolayısıyla insan yaratımı kültürün sembolik yönünün altında maddesel gerçeklik yatmaktadır. Wallerstein’in¹² deyişiyle, kapitalist dünya sisteminin düşünce sistemi olan “kültür”, bu sistemin sosyopolitik çelişkilerini, belirsizliklerini, karmaşıklıklarını anlamlandırmaya dönük kolektif tarihsel çabalarımızın ürünüdür. Böylece kültür, sisteme durmaksızın değişen dünyada “değişmez” gerçeklikler savı ve adaletsizlikleri haklı gösterme aracı sunar.¹³ Bu tarihsel sistem içinde kültür inşası, karşı karşıya gelen çıkarların ideolojik savaş alanıdır.¹⁴ Bir tarafta devletlerarası sistemin evrensel değerlerde buluşma iddiası, diğer tarafta ırkçı-cinsiyetçi ideoloji üzerinden “egemen” devletler arasındaki hiyerarşinin ve eşitsizliklerin meşrulaştırılması söz konusudur.¹⁵ Bu savaş sonucunda her seferinde tikel siyasal önelere

⁹ Sidney W. Mintz, *The Power of Sweetness and the Sweetness of Power* (Deventer: Van Longum Slaterus, 1988), s. 14.

¹⁰ Smith, ss. 40-42.

¹¹ Smith, s. 226.

¹² “Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System”, *Theory, Culture & Society* 7, sayı 2 (1990), s. 38, <https://doi.org/10.1177/026327690007002003>.

¹³ Wallerstein, s. 39.

¹⁴ Wallerstein, s. 39.

¹⁵ Wallerstein, s. 43.

dönüşerek evrensel bağda biraz daha kopmuş ve parçalanmış topluluklar ortaya çıkar.¹⁶

Smith'in kuramında, milliyetçilik, "hal-i hazırda ya da potansiyel olarak bir 'millet' kuracağı bazı mensuplarınca farz edilen bir halk adına özerklik, birlik ve kimlik edinmek ve bunu sürdürmek için oluşturulan ideolojik bir hareket olarak" tanımlanır.¹⁷ Bu yaklaşım milliyetçilik içindeki üç asli kavramı içerir: Ulusal özerklik, ulusal birlik ve ulusal kimlik. Bu makalede ele alınan konu olan Makedonya'nın isim sorunu tam da ulusal özerkliği yakın dönemde elde etmiş bir devletin rakip ve yakın ulusal kimliklere karşı varlık iddiasını ve bu iddianın ulus-devlet içindeki ulusal birliğin sağlanmasını ne ölçüde etkilediğini göz önüne sermektedir.

2. Tarihsel Arka Plan

Etnik köken olarak Anadolu'dan, Morova-Vardar istikame-tinden ve Rusya ile Tuna Nehri boylarından gelen kavimlerin karışımı olan Makedonların, MÖ 12. yüzyıldan itibaren kabileler halinde bölgeye gelmeye başladığı ve MÖ 7. yüzyılda ise bölgede otorite kurmayı başardığı kabul edilmektedir.¹⁸ Herodotos ileride Dorlar olarak anılacak bu kavmin Teselya'dan sürüldüğünü ve Haliakmon Vadisi'ne göç ettiğini, göçün ardından Makedonyalılar olarak anılmaya başladığını söyler.¹⁹ Dor göçlerinin Herodotos'un eserlerine dayandırılarak geliştirilen bir yaklaşım olmasının yanında Dorların Miken merkezinde yerle bir edildiği görüşü savunulmaktadır.²⁰ Dorlar, Hint-Avrupa kökenlidir ve göçlerden ilk etkilenen kavimdir. Göçler domino etkisi yaratmış, Dor istilasına maruz kalan diğer etnik

¹⁶ Emrah Konuralp, "Kimliğin Etni ve Ulus Arasında Salınımı: Çokkültürcülük mü Yeniden Kabilecilik mi?", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 13, sayı 2 (Ağustos 2018), ss. 133-46, <https://doi.org/10.17153/oguiibf.400350>.

¹⁷ Smith, s. 121.

¹⁸ İ. Görgülü, V. Yılmaz, ve A. Erdinç, *Makedonya* (İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1992), ss. 5-6.

¹⁹ Herodotos, *Herodotos*, 8. baskı (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012), ss. 30-31.

²⁰ Cuma Ali Yılmaz, "Makedonyalıların Tarihi ve Menşei Üzerine Bazı Düşünceler", *Tarih Okulu Dergisi* 9, sayı 28 (2016): 57-70.

gruplar da farklı bölgelere yönelmiştir. Dorlar, Mora yarımada-sındaki Peloponnesos Ovası'nı ele geçirerek burada yerleşik hayata geçmiştir.²¹ Gerçekleşen bu göçler, Yunanların demogra-fik devamlılıklarını kesintiye uğratmış ve bölgenin Yunanca konuşan Helenik sakinlerini, kıyı şeridine doğru itmiştir. Böyle-ce Helen uygarlığının merkezi doğuda Ege'ye, Konstantina-pol'e kaymıştır.²²

Makedonların kökeni uzun yıllardır tartışma konusudur. Bulgar, Slav, Arnavut, Yunan ya da Türk oldukları tezleri öne sürülür. Makedonların, Yunanlar ve Arnavutlarla yakın ilişki içinde oldukları bilinen bir gerçektir. Eski çağlarda Makedon hükümdarları politik sebepler yüzünden kendilerini Yunan kabul etmiş ve Yunan uygarlığı ile bağlarını kuvvetlendirmeye çalışmıştır.²³Makedonların bilinen en ünlü hükümdarı Büyük İskender, Yunanlar ile ortak bir kültür yaratmayı planlayarak iki kültürü kaynaştırma çabası gütse de kendisinin erken ölümü hedeflediği sonuca varmasını engellemiştir. Bilinen o ki, Yunan-lar ve Makedonlar dil ve toplumsal yapı olarak birbirlerinden farklıdır. Büyük İskender'in hocası Aristo ile çevirmenler aracı-lığıyla anlaşması buna örnek olarak verilebilir. Ayrıca eski ça-ğın Yunan tarihçileri Makedonları tıpkı diğer kuzeyli kavimleri tanımladıkları gibi 'barbar' olarak tanımlamış ve Makedonların Yunan topraklarını ele geçirmesini Yunan tarihine "barbar istila-sı" olarak not düşmüştür.²⁴ Politika yapılanma üzerinden Makedon ve Yunanları karşılaştıracak olursak da şunu söyleye-biliriz ki, MÖ 5. yüzyılda Yunanlar kendi kendini yöneten kü-çük şehir-devletlerinde yaşarken Makedonya'da görece büyük ve merkezi bir krallık tarafından yönetilen nüfus daha çok köy-lerde yaşamaktaydı.²⁵ Makedonya'daki bu siyasi yapı daha

²¹ Yılmaz, ss. 60-61.

²² Smith, *Milli Kimlik*, ss. 52-53.

²³ Cenk Özgen, "Balkanlar ' da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit : Yunanistan - Makedonya Anlaşmazlığı", *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 25 (2013), s. 329.

²⁴ Mustafa Durmaz, "Makedonya Sorunu ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı", *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, sayı 3 (2015), s. 61.

²⁵ R. Malcolm Errington, *A History of Macedonia* (Los Angeles: University of

çok Yunan olmayan Taraklara, İliryalılara veya Perslere benzetilmekteydi.²⁶ Bu verilere karşın, Slav kökenli günümüz Makedonlarının Slavların Balkanlara gelişinden yaklaşık bin yıl önce yaşamış antik Makedonlarla ve Büyük İskender'le doğrudan aynı soyağacından geldiğini söylemek de olası değildir.²⁷

İskender'in ölümü sonrası tahtı ele geçirmek isteyen komutanlar arasında 50 yıl süren bir iç savaş çıkmış ve savaş, Antigonos ailesinin zaferiyle sonuçlanmıştır. Aile MÖ. 276 yılında yönetimi ele geçirmiştir. Bu yeni dönemde Makedonya gücünü artırarak bölgenin merkezi konumuna gelmiştir.²⁸ Ayrıca Makedonya'nın Yunanistan üzerindeki etkisi bu dönemde de korunmuştur. Ancak Romalıların giderek güçlenmesi ve yönünü Balkan coğrafyasına çevirmesi sonucu iki ülke karşı karşıya gelmiş, girişilen savaşları kazanan Roma İmparatorluğu, Makedonya ile Yunanistan'ı topraklarına katmış ve Makedonya hükümdarlığı böylece son bulmuştur.

Bölge uzun bir dönem Roma İmparatorluğu'nun doğrudan yönetiminde *Pax Romana* dönemini yaşamıştır. Roma'nın yönetiminde iken büyük ölçüde Got, Hun, Macar ve Slav göçü alan bölgede Bulgar etkisi de artmaya başlamıştır.²⁹ 1204-1224 yılları arasında Makedonya Latin Krallığı kurulmuş ve 20 yıllık hâkimiyetin ardından bölge önce Bulgarların daha sonra da Sırpaların yönetimi altına girmiştir. Osmanlı Devleti'nin giderek güçlenmesi ve Balkanlara seferler düzenlemesiyle Makedonya bölgesi I. Kosova Savaşı'nın ardından 1389 yılında tamamen Osmanlı hâkimiyetine geçmiş ve yaklaşık 500 yıl Osmanlı idaresinde kalmıştır. Bu süre boyunca Osmanlı'nın uyguladığı iskân politikasıyla Anadolu'dan getirilen Türkler bölgeye yerleştirilmiştir.³⁰

California Press, 1990), s. 4.

²⁶ Errington, s. 5.

²⁷ Victor Roudometof, *Collective memory, national identity, and ethnic conflict: Greece, Bulgaria, and the Macedonian question* (Westport: Praeger Publishers, 2002), ss. 12-13.

²⁸ Görgülü, Yılmaz, ve Erdinç, *Makedonya*, s. 28.

²⁹ Rossos, *Macedonia and the Macedonians*, s. 41.

³⁰ Haldun Eroğlu, "Osmanlı'nın Rumeli 'deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği

“Makedon” aslında hem etnik ya da ulusal hem de bölgesel ya da coğrafi bir kimliktir. 1789 yılında Avrupa'nın ortasında gerçekleşen Fransız Devrimi öncesi Sırp, Arnavut, Makedon ya da Bulgar olarak tanımlanmak Makedon halkı için pek bir anlam ifade etmemiştir. Kendilerini Ortodoks, Katolik ya da Müslüman olarak 'din' üzerinden tanımlayan Makedonlar, ihtilalin ardından yayılan düşünceler sonucu, millet olmak için ortak tarih, kültür ve dilin yapı taşı olduğunu savunmaya başlamıştır.³¹ Milletleri tanımlamak için 'din' yerine 'dil' unsurunun ana konumda olması Makedonya bölgesinde hak talep eden Bulgaristan, Sırbistan, Yunanistan hatta Osmanlı Devleti için ağır bir darbe olmuştur.³² Öte yandan Osmanlı ve Rusya arasında geçen 93 Harbi sonrası imzalanan Yeşilköy Anlaşması'nı takiben Selanik dışında kalan Makedonya toprakları Bulgaristan'a bırakılmış; fakat Rusların, Bulgaristan üzerinden Ege ve Akdeniz'e ulaşma olasılığından rahatsız olan Batılı devletler olaya müdahale etmiştir. Böylece Makedonya yönetimi yeniden Osmanlı'ya bırakılmıştır.³³ Bu tarihten sonra Makedonya topraklarını ele geçirmek Bulgarların en önemli hedefi haline gelmiştir.

Sadece Bulgaristan değil, Yunanistan ve Sırbistan için de bölge oldukça önemlidir. Balkan ulus-devletlerinin ulusal anlatılarını “Büyük Bulgaristan”, “Büyük Sırbistan” ve Yunanistan'ın “Magali İdea”sı (Büyük Fikir) gibi irredantizme dayanan görüşlerle biçimlendirmesi, Makedonya topraklarını rakip milliyetçiliklerin hedef tahtası durumuna getirmiştir. Bu üç ülkenin Makedonya üzerindeki çekişmesi tarihi kaynaklarda Makedon Sorunu olarak geçmektedir. Makedonya'yı ele geçiren ülkenin, Balkanların merkez gücü olacağı bir gerçektir. Make-

Üzerine”, CANAS, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi* (Ankara, 2012), içinde, ss. 1287-88.

³¹ Mark Mazower, *Bizans'ın çöküşünden günümüze Balkanlar*, 2. baskı (İstanbul: Alfa Yayınları, 2017), ss. 83-85.

³² E.J. Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, 4. baskı (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010), s. 132.

³³ Mehmet Okur, “Time Times Gazetesine Göre Makedonya Sorunu (1918-1945)”, *Journal of Black Sea Studies* 9, sayı 32 (2012), s. 30.

donya'dan daha büyük bir pay almayı hedefleyen Bulgaristan, Yunanistan ve Sırbistan'a savaş açarak II. Balkan Savaşı'nı başlatmıştır. Savaştan sonra 10 Ağustos 1913 tarihinde imzalanan Bükreş Antlaşması ile Makedonya toprakları halkın istekleri göz ardı edilerek üç ülke arasında paylaştırılmış; Ege Makedonyası Yunanistan'ın, Pirin Makedonyası Bulgaristan'ın olurken Vardar Makedonyası ise Sırbistan topraklarında kalmıştır. Türkler ve diğer etnik grupların bağımsız bir devlet olma çabası ise kabul görmemiştir.³⁴ Birinci Dünya Savaşı sonunda ise Makedonya bölgesinin yarısı Yunanistan'a, yüzde 40'ı Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı'na ve geri kalan yüzde 10'u ise Bulgaristan'a bırakılmıştır. Hırvat-Sırp-Sloven Krallığı'nda Güney Sırbistan olarak adlandırılan Vardar Makedonyası İkinci Dünya Savaşı ile kurulan Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin altı özerk cumhuriyetinden biri haline gelerek 1944 yılında Makedonya Cumhuriyeti adını almıştır.

3. Milliyetçilik ve İsim Sorunu

Makedonya Sorunu'nun kaynağı, Makedonya ismini meşru kullanma hakkının Eski Yugoslav Makedonya Cumhuriyeti'ne mi ait, yoksa Yunan ulus-devletinin iddia ettiği gibi, Makedonya'nın Yunan tarihsel geleneğinin ve kültürünün bir parçası mı olduğu tartışmasında düğümlenmektedir.³⁵ Diğer bir ifadeyle, günümüz Makedonları, II. Filip ve Büyük İskender gibi Makedon krallarının meşru mirasçıları mıdır, yoksa Bulgaristan ve Yunanistan'ın ısrar ettiği gibi, eski Yugoslavya Devlet Başkanı Josip Broz Tito'nun partizanları tarafından endoktrinasyona tabi tutularak Makedon ulusuna dönüştürülmüş Bulgarlar mıdır?

Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin altı cumhuriyetinden biri olan Makedonya, Yugoslavya çözülme sürecine girdiğinde Slovenya ve Hırvatistan'ın tersine, birlikteliği savu-

³⁴ Durmaz, "Makedonya Sorunu ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı", s. 64.

³⁵ Roudometof, *Collective memory, national identity, and ethnic conflict: Greece, Bulgaria, and the Macedonian question*, s. 3.

nan cumhuriyetlerden biriydi.³⁶ Yugoslavya'nın toprak bütünlüğünü savunmasının ana nedeni, Makedonya'nın komşularının bağımsızlık durumunda ülkeyi rahat bırakmayacağına öngörülmesidir. Bağımsızlığını kazanmadan önce Yugoslavya Anthony D. Smith'in tipolojisine atıfla söyleyecek olursak, ülkesel milliyetçiliğinin hâkim olduğu Makedonya'da ulus anlayışı, Yugoslavya yurttaşlığına dayanmaktaydı. İnşa edilmeye çalışılan Yugoslavya üst kimliği, farklı etnik grupları sorunsuzca bir arada tutmayı hedeflemişti. Her ne kadar federasyonun dağılmasını desteklemese de ülkede esen milliyetçiliğin soğuk rüzgârından etkilenen Makedonya Parlamentosu 8 Eylül 1991 tarihinde bağımsızlık için referandum kararı almıştı. Bu karar Makedonya Cumhuriyeti'ni "Üsküp Cumhuriyeti" olarak anan Yunanistan'da büyük bir endişe ile karşılanmıştı.³⁷ Makedonya ile sorun yaşayan bir diğer ülke olan Bulgaristan'ın bağımsızlık halinde Makedonya'yı tanıyabileceğini duyurması endişeyi artırmıştı. Daha da önemlisi Amerika Birleşik Devletleri (ABD) de Makedonya'yı tanıyabileceğinin sinyalini vermişti. Yunanistan, Makedonya'nın bağımsızlığını engellemesi için Sırp lider Slobodan Miloseviç'ten garanti talebinde bulunsa da başarılı olamamıştı. Gerçekleşen referandum Makedonya'da yaşayan Sırp ve Arnavutlarca protesto edilirken Türkler referandumda bağımsızlık için evet oyu kullanmıştı. Nüfusun yüzde 80'nin sandığa gittiği Makedonya'da yüzde 90 oranında evet sonucu çıkmıştı.³⁸

Bağımsızlık ilanının ardından, Makedonya Anayasası, 17 Eylül 1991 tarihinde kabul edilmiş; Yunanistan ise bu anayasanın belirli maddelerine itiraz etmiştir. Bunlardan biri Anayasa'nın 'Makedonya Cumhuriyeti toprakları bölünemez ve ihlal edilemezdir' şeklindeki 3. maddesiydi. Yunanistan'a göre Ma-

³⁶ Sabrina P. Ramet, *Balkan babel: the disintegration of Yugoslavia from the death of Tito to the war for Kosovo* (Westview Press, 2002), s. 184.

³⁷ Tahir Kodallı, "Makedonya'nın Bağımsızlığını Kazanması ve Türkiye", *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 14, sayı 29 (2014), s. 385.

³⁸ Tanıl Bora, *Bölgeler, Sorunlar; Yugoslavya Milliyetçiliğinin Provakasyonu*, 2. baskı (İstanbul: birikim yayınları, 1995), ss. 234-36.

kedonya, orada yaşayan halka bakılmaksızın yalnızca coğrafi bir bölgeyi tanımlayan bir adlandırmadır.³⁹ Bu coğrafi adlandırmanın etnik bir grubu, özellikle de bir grup Slav'ı tanımlamak için kullanılması hatalıdır. O nedenle, Yunanistan, Makedonya'nın bölünmez bütünlüğü vurgusunu yanlış bularak bunu kendi topraklarında bulunan Ege Makedonyası için bir tehdit olarak algılamıştır.

İtiraz edilen bir diğer madde olan 49. maddede şöyle denilmektedir: "Cumhuriyet, ülke dışına göç etmiş, başka ülkelerde yerleşmiş Makedonların ve komşu ülkelerde yaşayan Makedon halkından insanların statü ve haklarını korur, kültürel gelişimlerine yardımcı olur ve onlarla ilişkileri teşvik eder. Cumhuriyet, yurt dışındaki Cumhuriyet yurttaşlarının kültürel, ekonomik ve sosyal haklarını korur." Yunanistan bu maddeyi, Makedonya Cumhuriyeti'nin kendi topraklarında yaşayan Makedonlara garantör olmak isteyebileceği ve iç işlerine karışabileceği şeklinde anlaşılmıştır.⁴⁰ Anayasa'nın bu maddeleri Avrupa Topluluğu Uzlaştırma Komisyonu tarafından da güvenlik endişesi olarak yorumlanmış ve Topluluk, Makedonya'ya bu maddeleri değiştirmeyi önermiştir. Oluşan uluslararası baskı sonucu Makedonya maddeler üzerinde revizyona giderek Anayasa'nın 3. maddesine "Makedonya Cumhuriyeti'nin komşu devletlere karşı hiçbir toprak talebi yoktur" ibaresini eklemiştir. Anayasanın 49. maddesine ise "Cumhuriyet, başka ülkelerin egemenlik haklarına ve içişlerine karışmayacaktır" ifadesi eklenerek Yunanistan'ın kaygıları azaltılmaya çalışılmıştır.⁴¹ Yunanistan, Makedonya Anayasası'nın 49. maddesine Makedon yayılcılığı endişesiyle rezerv koyarken benzer hükümler kendi anayasasının 108. maddesinde şöyle yer almaktadır:

³⁹ Vuslat Nur Şahin, "Kuzey Makedonya' Sorunu Çözer Mi?", *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, sayı 49 (2018), s.1.

⁴⁰ Yunus Çolak, "Makedonya 'nın İsim Sorunu : Sebepleri ve Türkiye ' nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme", içinde *International Turkic World Educational Sciences and Social Sciences Congress* (Ankara, 2016), s. 232.

⁴¹ Şule Kut, *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005), s. 128.

“Devlet, göçmen Yunanların ve Anavatan ile bağlarının korunmasına özen gösterir. Devlet ayrıca, dışarda çalışan Yunanların eğitime, sosyal ve profesyonel gelişimine destek olur.”⁴²

Bunun yanında kullanılacak olan bayrak ve sembollerin kendi ulusal kültürüne ait olduğunu savunan Yunanistan, Makedonya'nın bayrağında Vergina Güneşi simgesini kullanmasına itiraz etmiş ve Makedonya 1995 yılına kadar bu bayrağı kullansa da Yunanistan'ın oluşturduğu baskıya dayanamayarak bayrağını değiştirmiştir.⁴³ Aslında egemen bir devlet olarak Makedonya'nın bu talepleri ve baskıyı kabul etmesi söz konusu olmayabilirdi; fakat Yunanistan'a nazaran yeni kurulmuş ve Yugoslavya iç savaşından kalma yaraları olan bir devlet olması onu uluslararası arenada güçsüz kılmıştır.

Makedonya, anayasa ve bayrak konusunda revizyona giderek Yunanistan'ın tepkisini azaltmaya çalışsa da ülkenin isminde bir değişikliği kabul etmemiştir. 1995 yılına gelindiğinde iki ülke geçici uzlaşma yoluna gitmiştir. Uzlaşmada ABD'nin payı oldukça büyüktür. Yaşanan savaşın ardından bölgede daha fazla etkin olmak isteyen ABD'nin bu sorunu bir Avrupa sorunu olarak görmemesi Yunanistan'ı uzlaşmaya götüren önemli bir etkidir.⁴⁴ Geçici uzlaşmada isim sorunu hariç diğer sorunlara çözüm bulunduğu her iki ülke tarafından duyurulmuştur. Anlaşmaya 'geçici' denmesinin belki de en büyük nedeni, anlaşma metninde iki ülkenin adının dahi yazılmamasıdır. Yunanistan “birinci ülke” olarak tanımlanırken Makedonya ise “ikinci ülke” olarak anılmış ve geçici uzlaşma sağlanmıştır. Yunan tarafı, bu anlaşmada yer alan, Makedonya'nın Avrupa-Atlantik entegrasyonuna engel olmayacağına dair taahhüdünü yerine getirmemiş ve NATO'nun 2008 yılındaki Bükreş Zirvesi'nde tersi yönde hareket etmiştir. Bunun üzerine

⁴² Hellenic Parliament, *The Constitution of Greece* (Hellenic Parliament's Publication Department, 2008), s. 123.

⁴³ Özgen, “Balkanlar ' da Güvenliğe Yönelik Bir Tehdit: Yunanistan - Makedonya Anlaşmazlığı”, s. 336.

⁴⁴ Çolak, “Makedonya ' nın İsim Sorunu : Sebepleri ve Türkiye ' nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme”, s. 234.

Makedon tarafı bu durumu Uluslararası Adalet Divanı'na götürmüş ve burada Yunanistan'ın haksız olduğuna hükmedilmiştir.⁴⁵

Yunanistan'ın yürüttüğü girişimler sonucunda Makedonya Cumhuriyeti uluslararası arenada FYROM olarak tanınmıştır. Ülkenin FYROM adıyla da olsa uluslararası arenada yerini alması şüphesiz Yunanistan adına başarısızlıktır. Yunanistan, Makedonya'ya karşı NATO ve AB kozunu kullanarak onu isim değişikliğini kabul etmeye zorlamış; Makedonya ise FYROM ismi ile üye olabildiği Birleşmiş Milletler'den (BM) uzun yıllar çözüm beklemiş; fakat, umduğu desteği görememiştir. AB ve NATO'nun iki ülkeye karşı farklı tutumları da çözümü geciktiren unsurlardan biridir. Yunanistan'ın eksiklerine karşın AB üyeliğine kabul edilmesi, Makedonya'nın üyeliğinin ise Yunanistan ile arasında geçen isim sorununun çözümü koşuluna bağlanması Makedonya'nın eşit hissetmemesine ve halkın güveninin sarsılmasına yol açmıştır. Çözüm sürecinin önünü tıkanan bir diğer önemli unsur iki ülkenin sahip olduğu farklı milliyetçi görüşlerdir. Yunanistan'ın görüşü Büyük İskender'in ve tüm Makedonların Yunan olduğu tezine dayanmaktadır.⁴⁶ Öyle ki, Yunanlar, ilhak ettikleri Makedonya'nın bazı kesimlerinde yaşayanları 'Slavca konuşan Yunanlar' olarak tanımlamıştır. Bilinen odur ki, Makedonya 20. yüzyılın başından beri Slav filologlar için savaş alanı haline gelmiştir. Onlarla bu alanda yarışamayan Yunanlar ise hayali bir etnik akrabalık icat etmiştir.⁴⁷ Uzun yıllar aynı yönetimin altında kalmak ve coğrafi olarak yakın konumda bulunmak doğal olarak bir paylaşımı beraberinde getirmiştir; fakat Makedonların Yunan asıllı olduğunu söylemek mümkün değildir.⁴⁸ Diğer taraftan, Yunanistan'ın bu yaklaşımı, Smith'in tipolojisi üzerinden söyleyecek olursak,

⁴⁵ Dejan Maralov, "The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 2, sayı 1 (2013), ss. 23-24.

⁴⁶ Şahin, "Kuzey Makedonya Sorunu Çözer Mi?", s. 1.

⁴⁷ Hobsbawm, *Milletler ve Milliyetçilik*, ss. 121-32.

⁴⁸ Loring M. Danforth, "Claims to Macedonian Identity: The Macedonian Question and the Breakup of Yugoslavia", *Anthropology Today* 9, sayı 4 (2006), s. 10, <https://doi.org/10.2307/2783448>.

bağımsızlık sonrası etnik milliyetçi hareketlere örnek olarak gösterilebilir.

Makedonya'nın uluslararası her alanda önüne Yunanistan tarafından set çekilmesi, Makedon milliyetçiliğinin tam anlamıyla Yunan düşmanlığına dönüşmesine neden olmuştur. Balkan Savaşı'nın ardından Makedonya bölgesinin neredeyse yarısına tek başına sahip olan Yunanistan deyim yerinde ise bölgenin "Büyük Ağabeyi" rolüne soyunmuştur. Uyguladığı politik ve ticari ambargolarla Makedonya Cumhuriyeti'nin gelişmesini engellemesi, halk nezdinde milliyetçi tepkiselliği arttırmıştır. Ambargoların dışında Yunan ve Sırp Kiliselerinin yakın bağ içinde olması ve Makedon Kilisesi'ni rakip olarak görmesi milliyetçiliği alevlendiren bir başka konudur.⁴⁹

Makedon milliyetçiliğinde de görüldüğü gibi, "belli olaylar, kahramanlar, peyzajlar ve değerlerin yanı sıra imajlardan kültürden, ayinlerden ve sanat eserlerinden oluşan belli bir gelenek, etnik kültürü ayırt edici kılan özelliklerin toplandığı ve topluluğun nesillerin seçici bir biçimde sonuçlar çıkardığı bir ambar biçimini almaya başlar."⁵⁰ Peki ya artan Makedon milliyetçiliğinin Makedonya Cumhuriyeti'ndeki etkileri nedir? Şüphesiz yükselen bu milliyetçilik, Makedonya Cumhuriyeti'nde parçalanmalara ve farklı etnik grupların kendilerini "ikinci sınıf yurttaş" hissetmesine neden olmuştur. Ülke halkı genel olarak eski Yugoslavya ülkelerine karşı pozitif bir bakış açısına sahip olsa da işler ülke içinde aynı pozitiflikte değildir. Smith'e göre ülkesel milliyetçilik; ortak değer, sembol, gelenekler oluşturarak bireyler ve sınıflar arasında bağı bir araya getirirken bayrak, para, marş, üniforma, anıt ve kutlama gibi sembollerle topluluk fertlerine ortak mirasları, kültürel yakınlıkları hatırlatarak, ortak kimlik ve aidiyet duygularını güçlendirir.⁵¹ Her ne kadar Makedonya Cumhuriyeti ülkesel milliyetçilik ile ortak Make-

⁴⁹ Yenigün Cüneyt, "Makedonya ' da Mikro-Milliyetçilik", *Mostar*, sayı 18 (2015), s. 22.

⁵⁰ Smith, *Milli Kimlik*, ss. 67-68.

⁵¹ Smith, s. 35.

don ulusal kimliği oluşturarak ülkesel aidiyeti güçlendirmeyi hedeflese de bu durum azınlıklarca kabul görmemiştir. Aksine ülkede yaşayan etnik grupların daha da ayrışmasına neden olmuş, ulusal birlik olumsuz etkilenmiş, huzursuzluklar baş göstermiştir. Azınlıkların oluşturulmak istenen ortak kimliği reddetmesinin en önemli nedeni, görmezden gelinmeleridir. Bu doğrultuda anadilinde eğitim, fırsat eşitliği ve temsil hakkı azınlıkların en büyük talepleri arasındadır. Aslında etnik Makedonlar ve azınlıklar arasındaki bu sorunlar, bağımsızlık ilanından itibaren gündemdedir. Ülkedeki en büyük azınlık grup olan Arnavutlar, etnik Makedonlar ile aralarında oluşan eşitsizliği gidermek adına çeşitli taleplerde bulunmaktadır. En önemli talep şüphesiz Arnavutça eğitim ve fırsat eşitliğidir. Arnavutların taleplerine karşılık verilmemesi, bu etnik grubu silahlı örgütlenmelere yöneltmiştir. Makedon hükümetinin ikazlarına karşın Arnavutlar 1992 yılının başında etnik-bölgesel özerklik talebiyle bir referandum organize ettiler. Ancak özerkliğin onaylandığı referandum sonucu yasadışı ilan edildi.⁵² Arnavutlar ve Makedonlar arasında yaşanan gerilim Tetova'da izinsiz kurulan Arnavut üniversitesi (Tetova Üniversitesi) ile yeniden tırmandı.⁵³ Kosova'daki gerilimin arttığı dönemde 1997 yılında Tetova ve Gostivar kentlerinin Arnavut belediye başkanlarının belediyelerine Arnavut bayrağı asma kararı, merkezi hükümet tarafından sert bir tepkiyle karşılanmış, çıkan olayların şiddetle bastırılmasının ardından 1998 yılında belediye başkanları hapis cezasına çarptırılmıştır.⁵⁴

Temsil ve sivil hak taleplerinde bulunan Arnavut Ulusal Kurtuluş Örgütü (*Ushtria Çlirimtare Kombëtare*, UÇK), gerilla faaliyetlerine 2001 yılında başlamıştır. Şüphesiz, UÇK Arnavutluk Cumhuriyeti'nin desteğini almıştır. Bağımsızlık sonrası etnik milliyetçiliğe sahip olan Arnavutluk Cumhuriyeti, Make-

⁵² Ramet, *Balkan babel: the disintegration of Yugoslavia from the death of Tito to the war for Kosovo*, s. 190.

⁵³ Okur, "The Times Gazetesi'ne Göre Makedonya Sorunu (1918-1945)".

⁵⁴ Ramet, *Balkan babel: the disintegration of Yugoslavia from the death of Tito to the war for Kosovo*, 191.

donya Cumhuriyeti'nde yaşayan soydaşlarını koruma gerekçesiyle, seçerci ve yayılmacı bir politika gütmüştür. Makedonya'da yaşayan Arnavut azınlığa, Büyük Arnavutluk projesi kapsamında destek vermiştir. Makedonya Cumhuriyeti henüz bağımsızlığını ilan etmeden, Arnavutların çoğunluğu oluşturduğu Batı Makedonya bölgesi diaspora Arnavutları tarafından Makedonya'nın Kosovası olarak adlandırılmış ve Büyük Arnavutluk haritalarında gösterilmiştir.⁵⁵

Balkan coğrafyası tarih boyunca gerilla faaliyetlerinin ve çeteciliğin en fazla görüldüğü bölgelerden biridir. Özellikle Makedonya bölgesi, adını sık sık gerilla çatışmaları ile duyurmuştur. Önemli Balkan tarihçilerinden Maria Todorova da Makedonya'nın çete faaliyetleri yüzünden "dehşet, ateş ve kılıç ülkesi" olarak tanındığını söylemektedir.⁵⁶ Gerçekleşen silahlı çatışmaların Yugoslavya İç Savaşı'nda olduğu gibi tüm coğrafyada domino etkisi yaratmasından korkan AB ve ABD arabulucularını devreye sokmuş; bu sayede iki taraf uzlaşma masasına oturmuştur. 13 Ağustos 2001 tarihinde imzalanan Ohri Anlaşması sonrası Anayasa'da yapılan değişikliklerle Arnavutlar ülke yönetimine dâhil edilmiştir.⁵⁷ Yapılan değişikliklerin sadece kâğıt üzerinde kalacağını anlamak için çok zaman geçmemiştir. Çatışmaların hemen ardından 2002 yılında Üsküp'ün en yüksek noktasına dikilen devasa haç, Müslümanları, oluşturulmak istenen ortak Makedon ulusal kimliğinin yeniden dışına itmişti. 77 metre uzunluğunda olan ve şehrin her noktasından görünen bu haç, Müslümanları kızdırttığı için çokça eleştirilmişti.⁵⁸ Özellikle Yunanistan'a karşı oluşturulmak istenen Makedon kimliğine itiraz eden sadece Arnavutlar değildi. Üçüncü büyük etnik topluluk olan Türkler de Arnavutlarla aynı görüşleri paylaşmaktaydı. Yine de Türklerin, Makedonlar ve Arna-

⁵⁵ Bora, *Bölgeler, Sorunlar; Yugoslavya Milliyetçiliğinin provakasyonu*, s. 153.

⁵⁶ Maria Todorova, *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek*, ed. Tansel Güney, 3. baskı (İstanbul: iletişim yayınları, 2010), s. 239.

⁵⁷ Pınar Gülboy, *Makedonya 'da Arnavut - Makedon Çatışması ve Ohrid Anlaşması* (İstanbul: Doğu Kitapevi, 2012), ss. 6-7.

⁵⁸ Zeynep Şerbetçi, "Kentsel Gelişme ve Kültür Değerleri Arasındaki İlişki: Üsküp Örneği", *Marmara Coğrafya Dergisi*, sayı 36 (2017), s. 215.

lutlar arasında bir denge unsuru olduğunu söylememiz mümkündür. Makedonya Cumhuriyeti'ne içten sadakat sergileyen Türklerin eğitim, kültür ve ekonomik yaşama ilişkin dile getirdikleri hoşnutsuzluklar dikkate alınmamaktadır.⁵⁹

Öte yandan isim sorunu başlığı ile Makedonya'yı tanıtmak aslında Yunanistan'ın kendini güvende hissetmesini de sağlamaktaydı. İleride oluşabilecek toprak talepleri ya da garantörlük iddialarına set çekmek isteyen Yunanistan neredeyse çeyrek asır boyunca sorunun çözülmemesi için uğraştı. Makedonya'nın kendini uluslararası örgütler bazında açıklamasını da istemeyen Yunanistan veto kozunu oynama politikasını devam ettirdi. NATO üyeliğine kabul için uygun şartları sağlayan Makedonya uzun yıllar Yunanistan engelini aşamadı. Çünkü "isim sorunu" altında Yunanistan, ya ülkedeki Makedon azınlık sorununu gizlemeye çalışıyor ya Yunanistan'ın Ege Makedonya'sında Yunancalaştırdığı yer isimlerinin aslının ortaya çıkmasından çekiniyor ya da çok sayıda Makedon'un göç ettiği ve mallarına el konulduğu Yunanistan'daki 1946-1949 arasında meydana gelen iç savaştan sonra benimsediği politikasını örtük biçimde sürdürüyordu.⁶⁰ Zira daha sonra göç edenlerin ülkeye geri dönmelerine izin veren yasa kabul edilmişti, ancak bu yasanın yalnızca Yunan kökenli mültecileri kapsıyor olması manidardır. İki ülkenin içinde bulunduğu bu durum dengelerin her daim hassas olduğu Balkan coğrafyası için de tehlike arz etmekteydi. Uluslararası örgütler ve birçok ülke sorunun çözümü için sık sık çağrıda bulunmaktaydı ve son olarak eski ABD Başkanı Bill Clinton'ın yardımcısı Matthew Nimetz, BM tarafından çözüm için görevlendirildi.⁶¹ Nimetz, tarafların uzlaşabileceği birkaç isim önerisinde bulundu ve çeşitli nedenlerden ötürü çağrılara kayıtsız kalamayan iki ülke, görüşmeler için yeniden masaya oturmayı kabul etti.

⁵⁹ Ramet, *Balkan babel: the disintegration of Yugoslavia from the death of Tito to the war for Kosovo*, s. 191.

⁶⁰ Dejan Marolov, "The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue", *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 2, sayı 1 (2013), s. 27.

⁶¹ Şahin, "Kuzey Makedonya' Sorunu Çözer Mi?", s. 6.

4. Müzakereler

Makedonya ve Yunanistan arasında uzun yıllarca çözüme ulaştırılamayan isim sorunu iki ülkede ve uluslararası sistemde oluşan uygun zemin sayesinde yeniden masaya yatırıldı. 2015 yılında göreve gelen Syriza (*Synaspismós Rhizospastikís Aristerás*, Radikal Sol Koalisyon) hükümetinin, Yunanistan'da göreve gelen diğer iktidardan farklı olarak daha ılımlı bir politika yürütmesi ve kısmen milliyetçiliğe mesafeli oluşu Yunanistan cephesi için olumlu adım atmaya kolaylaştırmıştı.⁶² Ayrıca Yunan hükümeti ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krize tam anlamıyla odaklanmak için bu sorunu çözümlenmek istiyordu.

Makedonya'da gerçekleşen iktidar değişikliği de çözüm için önemli bir gelişmeydi. 2016 yılının sonlarında gerçekleştirilen seçim sonucu iktidara Makedon Sosyal Demokratlar Birliği ve Demokratik Bütünleşme Birliği koalisyon hükümeti gelmişti. Yeni hükümet, seleflerinden farklı bir bakış açısına sahipti. 2006-2017 yıllarında ülkede iktidarı paylaşan İç Makedon Devrimci Örgütü ve Makedonya Ulusal Demokratik Birliği koalisyon hükümeti, Makedon milliyetçiliğini ön plana çıkarmıştı. Yürütülen "Üsküp 2014 projesi" ile başkent baştan uca devasa heykellerle donatılarak Makedon kimliğinin altı çizildi. Milliyetçi dürtüler ile başlatılan bu proje ile amaçlanan Üsküp'ün görkemli bir antik kente benzemesidir. Fakat ortaya çıkan görüntü hedeflenenenden oldukça uzaktır. İnşa edilen heykellerden en dikkat çeken Büyük İskender heykelidir. İskender'i kendi atası olarak kabul eden Yunanistan için bu heykel kışkırtıcı bulunmuştur. Proje giderleri tam olarak açıklanmamakla beraber ekonomik sıkıntı içinde olan halkın tepkisini çekmiştir.⁶³ Ayrıca Makedon milli kimliğinin altının çizilmesi ve Makedon milliyetçiliğinin ön plana çıkarılması başta Arnavutlar olmak üzere azınlıkları endişelendirmiştir. Bu proje Arnavut azınlığı

⁶² Mehmet Uğur Ekinci, "Makedonya İsim Sorunu Çözülüyor (mu ?)", *SETA*, 2018, s. 1.

⁶³ Erhan Türbedar, "Üsküp 2014: Makedon Kimliğinin Uyanışı", Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2011, <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2288>.

ve Yunanistan'ı fazlaca rahatsız etti.⁶⁴ Hükümet isim sorununa çözüm bulmak için zaman zaman Yunanistan'la masaya otursa da asla tam anlamıyla sorunun çözümünden yana olmadı. Gerçekleştirilen seçimin ardından, uzun tartışmalar sonucunda güvenoyu alan yeni hükümet ise tam tersi bir politika gütmeye başladı. Göreve gelen Başbakan Zoran Zaev'in vaatleri arasında isim sorununu çözüme kavuşturmak vardı. Önceki hükümetin popülist söylemlerine sert eleştirilerde bulunan Zaev göreve geldiğinde içtenliğinin göstergesi olarak Üsküp'teki havalimanı, stadyum ve otoyollara verilen antik Makedon isimlerini değiştirdi.⁶⁵ Bu durum diğer ülkelerce de desteklendi. Balkanlarda her daim gerilim yaratan bu sorunun çözülmesi AB ve NATO'nun genişlemesi ve ortak güvenliğin sağlanması için de oldukça önemliydi. Hem Makedonya'nın sorunun çözümü için adım atması hem de ABD ve AB'nin çağrılarını sıklaştırması Yunan hükümetini de harekete geçirdi. Yunanistan'ın o dönemki Başbakanı Aleksis Çipras, müzakereye açık olduğunu duyurdu.

Müzakere masasında tartışılan isimler 'Yukarı Makedonya', 'Kuzey Makedonya' ve 'Yeni Makedonya' idi. Yunan hükümeti, yeni belirlenecek ismin tüm ülkede ve uluslararası arenada kullanılmasını kırmızıçizgi olarak belirledi. FYROM Anayasası'nda da birkaç değişiklik yapılmasını şart koşan Yunanistan ayrıca antik döneme ve Büyük İskender'e göndermeler yapan isim, levha ve simgelerin altı ay içinde değiştirilmesini talep etti.⁶⁶ Yunanistan'ın talepleri Makedonya Anayasası'nda çeşitli değişiklikler gerektirmektedir. Bu talepler; yeni ismin ülke içinde ve uluslararası ilişkilerde resmi belgelerde kullanılması, "Komşu ülkelerden toprak talebi çağrıştıran" maddele-

⁶⁴ Hamdi Fırat Büyük, "Üsküp 2014 Projesi: Üsküp'ün Belirginleşen Etnik Sınırları", *Analist*, sayı 54 (2015), ss. 14-20.

⁶⁵ Karolina Tagaris, "Macedonia to rename airport to help resolve name row with Greece, PM says", Reuters, 2018, Erişim Tarihi: 02.07.2019, <https://www.reuters.com/article/us-greece-macedonia-name-airport/macedonia-to-rename-airport-to-help-resolve-name-row-with-greece-pm-says-idUSKBN1FD2TS>.

⁶⁶ Ekinci, "Makedonya İsim Sorunu Çözülüyor (mu ?)", ss. 2-3.

rin çıkarılması, “Makedon azınlığı” gibi ibarelerin çıkarılması, Makedonya vatandaşlarının salt “Makedon” değil “Kuzey Makedonya vatandaşları” olarak tanımlanmaları, kimliklerinin bu isimle değiştirilmesi, “Makedon” dilinin “Slav dilleri ailesine” ait olduğun, Helence (Yunanca) konuşan Antik Makedonya ile ilgisi olmadığına atıfta bulunulmasıdır.⁶⁷

Sürecin oldukça sancılı geçtiğini söylememiz mümkündür. Zira her iki ülke halkı da sokağa çıkarak görüşmeleri protesto etti ve eylemler zaman zaman göstericiler ile polisin çatışmasına sahne oldu.⁶⁸ Birbiri ardında gerçekleşen görüşmeler sonrası nihayet ‘Kuzey Makedonya’ isminde uzlaşıldı fakat belirlenen isim sadece iki ülke hükümetini memnun etti. Makedonya halkı kendini aşağılanmış hissederken Yunan halkı ise yeni isimde de Makedonya isminin geçmesini ileride oluşacak bir tehdit unsuru olarak görmeye devam etti. Aslında Yunanistan Başbakanı Çıpras, isim sorununun çözümünün kendi iktidarı süresinde gerçekleşmesi ile hem dış hem de iç politikada itibar kazanmayı hedeflemişti. Anlaşma her ne kadar Çıpras tarafından ‘büyük bir diplomatik zafer’ olarak adlandırılrsa da Yunan halkı için tam anlamıyla hayal kırıklığı oldu.⁶⁹

Aylar süren diplomatik müzakerelerin ardından 17 Haziran 2018 tarihinde Arnavutluk, Yunanistan ve Makedonya sınırında bulunan Prespa Gölü kıyısında, Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Kotzias ve Makedon mevkidaşı Nikola Dimitrov tarafından imzalar atıldı. İmza töreninde Yunanistan Başbakanı Aleksis Çıpras ve Makedon mevkidaşı Zoran Zaev'in yanı sıra Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'nden yetkililer de yer al-

⁶⁷ BBC News, “Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Anlaşması İmzalandı: 27 Yıllık Yunanistan-Makedonya İsim Krizi Hakkında Bilinmesi Gerekenler”, BBC News, 2018, Erişim Tarihi: 07.09.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44477691>.

⁶⁸ Deutsche Welle, “İsim anlaşması Üsküp'te protesto edildi”, Deutsche Welle, 2018, Erişim Tarihi: 10.09.2019, <https://www.dw.com/tr/isim-anlasmasi-uskupte-protesto-edildi/a-44271526-0>.

⁶⁹ Jannis Papadimitriou, “Yunanistan siyasetinde ‘Makedonya’ sınavı”, Deutsche Welle, 2018, Erişim Tarihi: 05.07.2019, <https://www.dw.com/tr/yunanistan-siyasetinde-makedonya-sinavi/a-44195752>.

dı.⁷⁰ Prespa Anlaşması olarak adlandırılan metin her iki ülkenin de meclisinde onaylanırken Makedonya, anlaşmayı referandumla götürme kararı aldı. 30 Eylül 2018 tarihinde gerçekleştirilen referandumda katılım oranı düşüktü. Bunun nedenini genel olarak, Balkan coğrafyasında halkın gerçekleşen seçimlere ilgi duymayışına bağlamak mümkündür. Bir diğer neden ise halkın seçimi protesto etmesi olabilir. Katılımın yüzde 36 oranında kaldığı referandumda sandığa giden seçmenin yüzde 91,4'ü isim değişikliğine 'evet' oyu verdi. Muhalefet katılım oranının düşüklüğünü kaynak göstererek referandumu reddetse de iktidar partisi referandum sonucunu zafer ilanı olarak duyurdu.⁷¹ Referandum sonucunun ardından ülkenin isim değişikliği kesinleşmiş oldu.

5. Anlaşma Sonrası

Anlaşmanın onaylanması ile Makedonya için yeni bir sayfa açılmış oldu. Bu tarihten sonra NATO ve AB üyeliği için Yunanistan'ın vetosu ile karşılaşmayacak olan Kuzey Makedonya, çalışmalarına hız verdi. Bilinen o ki, isim değişikliğine onay veren Kuzey Makedonyalılar için en önemli hedef NATO ve AB üyeliği idi. Bu doğrultuda ilk adım NATO'dan geldi ve örgüt 11-12 Temmuz 2018'de Brüksel'de gerçekleştirdiği toplantısında ülkeye davet mektubu gönderme kararı aldı.⁷² Davet mektubunun ardından Şubat 2019'da Kuzey Makedonya, NATO'ya katılım protokolünü imzaladı. Çeyrek asırlık problemin çözülmesinin ardından yeni ismi ile Kuzey Makedonya, örgütün 30. üyesi olma yolundadır. Üyelik süreci NATO'ya üye olan tüm devletlerin Makedonya'nın üyeliğini onaylamasının ardından

⁷⁰ Sofia Maria Satanakis, "Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia : The Prespa Agreement . What comes next ?", *Austria Institut Für Europa- und Sicherheitspolitik* 6 (2018), s. 2.

⁷¹ Deutsche Welle, "Makedonya'da referanduma katılım düşük", Deutsche Welle, 2018, Erişim Tarihi: 29.01.2019, <https://www.dw.com/tr/makedonyada-referanduma-katilim-dusuk/a-45705100>.

⁷² NATO, "Brussels Summit Declaration", NATO, 2018, Erişim Tarihi: 05.07.2019, https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm.

tamamlanacaktır.⁷³ Kuzey Makedonya'nın isim değişikliği ile üye olmayı hedeflediği bir diğer örgüt olan AB ile her ne kadar tam üyelik müzakerelerine başlanmış olsa da AB'ye tam üye olmak için Kuzey Makedonya'nın yerine getirmesi gereken birçok ödev bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler'in 2018 yılında yayınladığı İnsani Gelişmişlik Endeksi'ne göre 80. sırada yer alan Makedonya'nın insan hakları, azınlık hakları, bireysel özgürlükler, basın-yayın özgürlüğü gibi AB'nin önem verdiği konularda ciddi aşama kaydetmesi gerekmektedir.⁷⁴ Ayrıca ekonomik olarak da kriterleri yerine getirmek durumunda olan ülkenin yakın dönemde AB'ye tam üyeliğinin mümkün görünmediği öngörülebilir. Yine de üyelik sürecinde Yunanistan vetosunun olmayacağını bilmek Kuzey Makedonya'yı motive etmektedir.

Öte yandan, Kuzey Makedonya isim değişikliği tartışmalarının gölgesinde cumhurbaşkanlığı seçimi gerçekleştirmiştir. Seçim, AB ve NATO yanlısı Stevo Pendarovski'nin zaferi ile sonuçlanmıştır.⁷⁵ Eski Cumhurbaşkanı Gyorge Ivanov, isim değişikliği sürecinde iktidarın karşısında durmuştu. Halkın Pendarovski'yi göreve getirmesini, AB ve NATO üyeliğinin halk tabanında destek bulduğu ve ülkenin yüzünü tam anlamıyla Batıya çevirdiği politikaların kabul gördüğü şeklinde yorumlamak mümkündür. İç siyasette her ne kadar çalkantılar yaşasa da Makedonya'nın yaşanan süreci oldukça başarılı yürüttüğünü belirtmek gerekir.

Yunanistan ise dış politikada takdirleri toplarken iç politikada huzuru sağlamakta zorlanmıştır. Süreç içinde koalisyon hükümeti birbiri ardına gelen istifalarla çökmüş ve iktidar parlamentodan güvenoyu istemek zorunda kalmıştı.⁷⁶ Syriza hü-

⁷³ Stelyo Berberakis, "Resmi adı 'Kuzey Makedonya' olarak değişen Makedonya Cumhuriyeti, NATO üyeliğine hazırlanıyor", BBC News, 2019, Erişim Tarihi: 09.07.2019, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-47016362>.

⁷⁴ United Nations Development Programme, "Human Development Indices and Indicators" (New York, 2015), s. 27.

⁷⁵ State Elections Commission, "Republic of North Macedonia Presidential Elections 2019 Second Round", İvote Demokra, 2019.

⁷⁶ Sertaç Aktan, "Yunanistan bir kez daha güven oylamasına gidiyor: Çıpras bu

kümeti sekizinci kez meclisten güvenoyu almayı başarsa da iç politikadaki çalkantılı ortamı sonlandırmayı başaramamıştı. Ekonomik kriz ve iç huzursuzluk Çıpras'ı istifaya mecbur bırakmıştı. Aleksis Çıpras'ın istifası erken seçimi beraberinde getirmişti. Genel politikaya bakıldığında Syriza iktidarının çöküşünü Makedonya ile uzlaşının hızlandığını söylememiz mümkündür. Bunun yanında işsizlik, yüksek oranlı vergiler ve göçmen akını da halkın Çıpras'tan desteğini çekme gerekçeleri arasındadır. Fakat isim sorununun çözümü, bardağı taşıran son damla olmuştur. Halk tabanında büyük huzursuzluk yaratan bu durum, seçmeni milliyetçi söylemleri ön plana çıkararak sağ partilere yöneltmiştir. 7 Temmuz 2019 tarihinde gerçekleştirilen seçime katılım yüzde 57,2 oranında kalırken oyların salt çoğunluğunu, tüm süreçte etkili muhalefet yürüten merkez sağ Yeni Demokrasi Partisi olarak tek başına iktidara gelmeyi başarmıştır. Başbakanlık koltuğunun yeni sahibi Kiryakos Miçotakis, işsizliğe çözüm ve vergi oranlarının düşürülmesinin yanı sıra Kuzey Makedonya'nın AB üyeliğini veto etmeyi vaat etmişti.⁷⁷ İsim sorununun çözümüne karşı çıkan ve "Makedonya Yunandır" söylemini benimseyen kesimlerde bu vaat karşılık bulmuştur. Fakat genel tabloya baktığımızda Yunanistan halkının yeni kurulan hükümete de tam anlamıyla güvenemediğini söylemek mümkündür. Yunanistan'ın yaşanan gelişmelerin ardından toplumsal ve siyasal anlamda kendini toparlaması için uzun zamana gereksinimi olduğunu öngörebiliriz.

Sonuç

İsim anlaşmazlığı, tarihsel mit, kültür ve günümüzdeki politik mücadele prizmalarından yansıyan ulusal kimliğin inşası sürecinde çakışan öz ve simgelerle ilgili ciddi soruları berabe-

sefer de kazanabilecek mi?", Euronews, 2019, Erişim Tarihi: 09.07.2019, <https://tr.euronews.com/2019/01/14/yunanistan-bir-kez-daha-guven-oylamasına-gidiyor>.

⁷⁷ Costas Baltas, "Yunanistan Erken Genel Seçimleri İle İlgili Bilmeniz Gereken Her Şey", Reuters, 2019, Erişim Tarihi: 09.07.2019, <https://tr.euronews.com/2019/07/03/yunanistan-erken-genel-secime-gidiyor-anketlere-gore-merkez-sag-onde>.

rinde getirse de temelde diplomatik bir çözüm için bekleyen diplomatik bir sorundu.⁷⁸ Çeyrek asrı aşkın bir süredir devam eden ve çeşitli sorunları beraberinde sürükleyen 'Makedon' ismi sorunu, Makedon ve Yunan devletlerinin arabuluculuk çağrılarına kayıtsız kalmayışının ardından gerçekleşen müzakereler sonrası çözüme kavuşturulmuştur. Her iki ülkede de iktidar koltuğuna 'ılımlı' olarak niteleyebileceğimiz parti ve liderlerin oturması çözümü kolaylaştırmıştır. Tüm bunların ötesinde, küresel düzlemde meydana gelen ekonomik ve siyasal baskılar çözüm sürecini etkileyen faktörler arasındadır.

Makedonya'nın uluslararası arenada kendi benliği ile tanınmayışı ülkenin iç huzurunu tehlikeye atmış ve Arnavut azınlığın, Arnavutluk'la birleşme isteğini tetiklemişti. Ayrıca bu durum, ülkenin dış yatırım çekmesinin de önünü kesmişti.⁷⁹ Oluşturulmak istenen Makedon ulusal kimliği, ülke yurttaşlarını tek bir çatı altında toplamanın tersine ülkedeki diğer gruplar arasında etnik milliyetçiliklerin artmasına sebep olmuştur. Makedon milliyetçiliği, etnik Makedonlar nezdinde karşılık bulurken, azınlıktaki Müslümanların ulusal aidiyetlerini zedelemiştir. Başkentte girilen mimari projelerle şehir, antik dönem heykelleriyle donatılmış; Yunanistan ve Makedonya arasında paylaşılamayan Büyük İskender'in dev heykeli şehrin merkezine konulmuştur. Öte yandan, şehrin en yüksek noktasına dikilen 'Milenyum Haçı' da yine Müslümanların kendilerini ötekileştirilmiş hissetmelerine yol açmıştır. Ulusal kimlik, içinde birçok farklı renk bulunduran Makedonya için birleştirici değil ayrıştırıcı bir güç olmuştur.

Makedonya, Yunanistan'ın uyguladığı ekonomik ve politik ambargolar sonucunda kendini uluslararası sistemde tam olarak ifade edememiş ve ekonomik bir sıçrama yaşayamamıştır. Bu durumda Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti döne-

⁷⁸ Tony Barber, "Renaming of North Macedonia a Rare Balkan Diplomatic Success", *Financial Times*, 20 Mayıs 2019, Erişim Tarihi: 05.08.2019, <https://www.ft.com/content/c5c77a76-4a29-11e9-bde6-79eaea5acb64>.

⁷⁹ Jens Reuter, "Policy and Economy in Macedonia", *Balkan Forum* 1, sayı 3 (1993), s. 160.

minde, Makedonya Cumhuriyeti'nin ticari işleyişi ve alt yapısı kuzeyde Sırbistan, güneyde ise Yunanistan'ın kara ve deniz yolu üzerinden kurulmasının payı büyüktür. Gerçekleştirilmek istenen reformlar ise bu durumu değiştirmemiştir. Yunanistan'a karşı deyim yerindeyse oluşan bağımlılık ülkenin elini zayıflatmıştır.⁸⁰ Zayıf ekonomik durum, içerde etnik gruplar arasında gerilimin tırmanmasına ve etnik milliyetçiliğin artmasına neden olmuştur.⁸¹ Politik baskı amacıyla da ülkenin uluslararası ve ulus-üstü örgüt üyelikleri Yunanistan vetosuna uğramıştır. Makedonya bu tip engellemelerden kurtulmak adına anayasasında ve bayrağında çeşitli düzenlemelere gitse de Yunan tarafı tatmin olmamıştır. Büyük güçlerin arabuluculuğuyla imzalanan geçici uzlaş, iki ülke ilişkilerinin sakin kalmasını sağlamış; ancak, çözümü beraberinde getirmemiştir.

Makedonya isminin kullanımı Yunanistan için de büyük önem taşıyordu. Makedonya'nın aslında bir bölgeyi temsil etmesi ve bu bölgenin bir kısmının Yunanistan topraklarında bulunması, isim sorunun önem derecesini artırmıştır. İleride oluşabilecek riskleri ve toprak taleplerini hesaplayan Yunanistan, kendi ülkesinin bekası konusunda kuvvetli bir paranoyayla hareket etmiştir. Yunanistan'ın, Makedonya Cumhuriyeti'ne kıyasla daha 'tecrübeli' bir devlet olması ve diğer büyük güçlerin desteğini arkasına alması süreç boyunca işini kolaylaştırmıştır. Hâkim milliyetçi anlayışa göre etnik Makedonları da Yunan kabul eden Yunanistan, Makedonya'nın oluşturmaya çalıştığı Makedon kimliğine hep karşı çıkmıştır. Bölgede gücünü korumak isteyen ülke, jeopolitik olarak oldukça önemli bir konuma sahip olan komşusu Makedonya'nın güçlenmesini de kendi çıkarlarına ters bulmuştur. Yunanistan dış politikası isim sorunu üzerinde uzun bir zaman enerji tükettiği halde, açıkça söyleyebiliriz ki, çabalarının karşılığını istediği doğrultuda alama-

⁸⁰ Fatih Demircioğlu, "Makedonya Cumhuriyeti'nde Barış ve Güvenlik Meseleleri", *Bilecik Şeyh Edebalı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sayı 1 (2019), ss. 206-8.

⁸¹ Marolov, "The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue", s. 28.

mıştır. Makedonya Cumhuriyeti, Yunanistan'ın tüm itirazlarına rağmen tanınmış ve uluslararası arenada yerini almıştır. Yunanistan'ın tüm süreç boyunca elindeki en önemli kozu şüphesiz uluslararası örgütlerde sahip olduğu veto hakkı olmuştur. Yunanistan'ın Makedonya'ya karşı kullandığı Yunan milliyetçiliği halk tabanında beklenen etkiyi yaratmış ve tetiklenen milliyetçilik halkı Makedonya halkının tam aksine birleştirmeyi başarmıştır. Görünen o ki, her ne kadar isim sorunu imzalanan anlaşmayla kâğıt üzerinde çözülmüş olsa da her iki ülke halkı hala huzursuzdur. Yunan politikacıların iç siyasette gündem değiştirme ve yaşanan ekonomik krizin olumsuz siyasal etkilerini Makedonya'ya karşı alevlendirilen Yunan milliyetçiliğiyle dengeleme çabaları devam edecektir. Kuzey Makedonya'nın ise oluşturmak istediği Makedon kimliği tüm etnik grupları kucaklamaktan uzaktır. Makedon milliyetçiliğinin ülke genelinde tam anlamıyla kabul görmesi olası değildir.

Bugün Türkiye'de dahi kendini "Makedon" olarak niteleyen çok sayıda Makedonya göçmeni Müslüman Türkler yaşamaktadır. Onlar için Makedon olmak Slavo-Makedon olmak değil, Makedonya bölgesinden gelmiş olmakla eşdeğerdir. Makedonya'nın iç siyasal gerilimini aşarak refah seviyesini artırabilmesinin öncelikli koşulu, Yunan baskılarına tepkisellik geliştirilen Slav-Hristiyan etnik çekirdeğe dayanan ulusal kültür inşasının yerine nasıl ki, Osmanlı Devleti döneminde Makedonluk ya da Makedonyalılık etnik tikelliğe değil de bölgesel-coğrafi bir kimliğe karşılık geliyorsa, ülkesel milliyetçilik anlayışıyla tüm etnik farklılaşmaların üstünde bir ulusal kimlik ve anayasal yurttaşlık zemini yaratılmasından geçmektedir. Aslında, "Kuzey Makedonya" tanımlaması bir yönüyle coğrafi bir tanımla olduğu için Kuzey Makedonyalılık böyle bir kimliği inşa etmek için büyük bir fırsattır.

Kaynaklar

Aktan, Sertaç. "Yunanistan bir kez daha güven oylamasına gidiyor:

Çıpras bu sefer de kazanabilecek mi?" Euronews, 2019.

Baltas, Costas. "Yunanistan erken genel seçimleri ile ilgili bilmeniz

- gereken her şey". Reuters, 2019.
- Barber, Tony. "Renaming of North Macedonia a Rare Balkan Diplomatic Success". *Financial Times*, 20 Mayıs 2019. <https://www.ft.com/content/c5c77a76-4a29-11e9-bde6-79eaea5acb64>.
- BBC News. "Kuzey Makedonya Cumhuriyeti anlaşması imzalandı: 27 yıllık Yunanistan-Makedonya isim krizi hakkında bilinmesi gerekenler". BBC News, 2018, <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44477691>.
- Berberakis, Stelyo. "Resmi adı 'Kuzey Makedonya' olarak değişen Makedonya Cumhuriyeti, NATO üyeliğine hazırlanıyor". BBC News, 2019.
- Bora, Tanıl. *Bölgeler, Sorunlar; Yugoslavya Milliyetçiliğinin provakasyonu*. 2. baskı. istanbul: birikim yayınları, 1995.
- Büyük, Hamdi Fırat. "Üsküp 2014 Projesi: Üsküp'ün Belirginleşen Etnik Sınırları". *Analist*, sayı 54 (2015): 12-20.
- Çolak, Yunus. "Makedonya'nın İsim Sorunu: Sebepleri ve Türkiye'nin Balkanlar Politikasına Olan Etkileri Bakımından Bir İnceleme". *İçinde International Turkic World Educational Sciences and Social Sciences Congress*, 229-39. Ankara, 2016.
- Danforth, Loring M. "Claims to Macedonian Identity: The Macedonian Question and the Breakup of Yugoslavia". *Anthropology Today* 9, sayı 4 (2006): 3. <https://doi.org/10.2307/2783448>.
- Demircioğlu, Fatih. "Makedonya Cumhuriyeti'nde Barış ve Güvenlik Meseleleri". *Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 4, sayı 1 (2019): 201-46.
- Deutsche Welle. "İsim anlaşması Üsküp'te protesto edildi". Deutsche Welle, 2018.
- — —. "Makedonya'da referanduma katılım düşük". Deutsche Welle, 2018.
- Durmaz, Mustafa. "Makedonya Sorunu ve Yunanistan'ın İsim Uzlaşmazlığı". *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, sayı 3 (2015): 59-68.

- Ekinci, Mehmet Uğur. "Makedonya İsim Sorunu Çözülüyor (mu ?)". SETA, 2018, 7.
- Eroğlu, Haldun. "Osmanlının Rumeli 'deki Göç Stratejileri ve Teopolitiği Üzerine". İçinde CANAS, *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi*, 1287-1304. Ankara, 2012.
- Errington, R. Malcolm. *A History of Macedonia*. Los Angeles: University of California Press, 1990.
- Görgülü, İ., V. Yılmaz, ve Erdinç, A. *Makedonya*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları, 1992.
- Gülboy, Pınar. *Makedonya'da Arnavut-Makedon Çatışması ve Ohrid Anlaşması*. İstanbul: Doğu Kitapevi, 2012.
- Hellenic Parliament. *The Constitution of Greece*. Hellenic Parliament's Publication Department, 2008.
- Herodotos. *Herodotos*. 8. baskı. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2012.
- Hobsbawm, E.J. *Millîyetler ve Milliyetçilik*. 4. baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2010.
- Kodal, Tahir. "Makedonya'nın Bağımsızlığı'nı Kazanması ve Türkiye". *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 14, sayı 29 (2014): 377-96.
- Konuralp, Emrah. "Kimliğin Etni ve Ulus Arasında Salınımı: Çokkültürcülük mü Yeniden Kabilecilik mi?" *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi* 13, sayı 2 (15 Ağustos 2018): 133-46. <https://doi.org/10.17153/oguiibf.400350>.
- Kut, Şule. *Balkanlar'da Kimlik ve Egemenlik*. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi. *Statistical Review: Population and Social Statistics*. Skopje: Republic of North Macedonia State Statistical Office, 2019. www.stat.gov.mk.
- Makedonya Cumhuriyeti Devlet İstatistik Ofisi. "Census of Population, Households and Dwellings in the Republic of Macedonia, 2002". Üsküp, 2005.
- Maralov, Dejan. "The Relations Between Macedonia and Greece in the Context of the Name Issue". *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi* 2,

- sayı 1 (2013): 23-34.
- Mazower, Mark. *Bizans'ın çöküşünden günümüze Balkanlar*. 2. baskı. istanbul: Alfa Yayınları, 2017.
- Mintz, Sidney W. *The Power of Sweetness and the Sweetness of Power*. Deventer: Van Longhum Slaterus, 1988.
- NATO. "Brussels Summit Declaration". NATO, 2018.
- Okur, Mehmet. "The Times Gazetesine Göre Makedonya Sorunu (1918-1945)". *Journal of Black Sea Studies* 9, sayı 32 (2012): 29-44.
- Özgen, Cenk. "Balkanlar'da güvenliğe yönelik bir tehdit: Yunanistan-Makedonya anlaşmazlığı". *U.Ü Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı 25 (2013): 327-45.
- Papadimitriou, Jannis. "Yunanistan siyasetinde 'Makedonya' sınavı". Deutsche Welle, 2018.
- Ramet, Sabrina P. *Balkan babel: the disintegration of Yugoslavia from the death of Tito to the war for Kosovo*. Westview Press, 2002.
- Reuter, Jens. "Policy and Economy in Macedonia". *Balkan Forum* 1, sayı 3 (1993): 153-73.
- Rossos, Andrew. *Macedonia and the Macedonians*. Hoover Institution Press Publication, 2008.
- Roudometof, Victor. *Collective memory, national identity, and ethnic conflict: Greece, Bulgaria, and the Macedonian question*. Westport: Praeger Publishers, 2002.
- Şahin, Vuslat Nur. "'Kuzey Makedonya' Sorunu Çözer Mi?" *Avrasya İncelemeleri Dergisi*, sayı 49 (2018): 1-4.
- Satanakis, Sofia Maria. "Greece and the Former Yugoslav Republic of Macedonia: The Prespa Agreement. What comes next?" *Austria Institut Für Europa- und Sicherheitspolitik* 6 (2018): 2016-19.
- Şerbetçi, Zeynep. "Kentsel Gelişme Ve Kültür Değerleri Arasındaki İlişki: Üsküp Örneği". *Marmara Coğrafya Dergisi*, sayı 36 (2017): 206-17.
- Smith, Anthony D. *Milli Kimlik*. 1. baskı. İstanbul: İletişim Yayıncılık, 1994.

- State Elections Commission. "Republic of North Macedonia Presidential Elections 2019 Second Round". İvote Demokra, 2019.
- Tagaris, Karolina. "Macedonia to rename airport to help resolve name row with Greece, PM says". Reuters, 2018.
- Tarih Bilimi. "Makedonya Sorunu". Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi, 2018. <https://www.tarhibilimi.gen.tr/makale/makedonya-sorunu/>.
- Todorova, Maria. *Balkanlar'ı Tahayyül Etmek*. Editör Tansel Güney. 3. baskı. İstanbul: İletişim Yayınları, 2010.
- Türbedar, Erhan. "Üsküp 2014: Makedon Kimliğinin Uyanışı". Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2011. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/2288>.
- United Nations Development Programme. "Human Development Indices and Indicators". New York, 2015.
- Wallerstein, Immanuel. "Culture as the Ideological Battleground of the Modern World-System". *Theory, Culture & Society* 7, sayı 2 (1990): 31-55. <https://doi.org/10.1177/026327690007002003>.
- Yenigün Cüneyt. "Makedonya ' da Mikro-Milliyetçilik". *Mostar*, sayı 18 (2015): 5.
- Yılmaz, Cuma Ali. "Makedonyalıların Tarihi ve Menşei Üzerine Bazı Düşünceler". *Tarih Okulu Dergisi* 9, sayı 28 (2016): 57-70.

